Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Valmistelija:
Ryhmäpäällikkö Milla Mäenpää-Engelbredt
Meri- ja vesiratkaisut yksikkö

30.9.2025

SYKE/2025/1847

Eduskunnan valtiovarainvaliokunta, asunto- ja ympäristöjaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Julkinen

Viite: **Valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaosto keskiviikko 2.10. klo 11.45 / HE 99/2025 vp / Asiantuntijapyyntö**

Asia: **HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026**
Teema: Momentti 35.01.04 (Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot), vesiensuojelun tavoitteet ja niiden saavuttaminen sekä Itämeri, rannikkovedet (ml. Saaristomeren) ja sisävedet tilanne ja rahoitus

Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua Valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaostolle valtion vuoden 2026 tulo- ja menoarvioesityksestä.

Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (momentti 35.01.04)

Syken toimintameno (siirtomääräraha 2 v.) vuodelle 2026 on 34 260 000 (2025: 36 658 000) euroa. Määräraha sisältää vuoden 2025 talousarvioon verrattuna useita vähennyksiä ja lisäyksiä. Nettomääräisesti määräraha on vähentynyt 2,1 miljoonalla eurolla edellisen vuoden varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Määrärahan pieneneminen johtuu pääosin määräaikaisten rahoitusten päättymisestä sekä valtionhallinnon tuottavuusohjelman toimintamenosäästöistä. Määräaikaisista rahoituksista päättövaiheeseen siirtyy Syken koordinoima Puhtaan energiasiirtymän (REPower-CEST) -hanke, jonka rahoitus tulee Suomen EU:n elpymis- ja palautumistukivälineestä (RRF). Myös ympäristötiedon tiedonhallinnan hanke siirtyy päättövaiheeseen vuonna 2026. Hanke on rahoitettu määräaikaisella lisäyksellä Syken toimintamenomäärärahaan. Syken toimintamenorahoitukseen kohdistuu valtionhallinnon tuottavuusohjelman mukaisia vähennyksiä 2,16 milj. euroa vuonna 2026 ja 3,67 milj. euroa vuodesta 2027 eteenpäin.

Syke pitää erittäin myönteisenä ennallistamisen tutkimus- ja kehittämistyöhön Sykelle ja Lukelle kummallekin osoitettua 1 miljoonan euron pysyvää korotusta toimintamenorahoitukseen. Syken tuottaman tiedon avulla voidaan merkittävästi tukea kustannustehokkaiden ja vaikuttavien ennallistamistoimien suunnittelua, kohdentamista ja seurantaa sekä paikata valmistelussa havaittuja, ekologisen pohjatiedon puutteita. Merkittävin lähivuosien panostus on luontotyyppiseurannan menetelmien ja toteutuksen kehittäminen. Sykellä on pitkä historia ja vankkaa T&K-

osaamista ennallistamista tukevan tietopohjan tuottamisessa ja käytännön ennallistamistoimien vaikuttavuuden tutkimuksessa. Tällä rahoituksella tehtävä työ tulee rakentumaan aikaisempien ja käynnissä olevien kansallisten ja EU-hankkeiden päälle.

Samoin Syke pitää erittäin myönteisenä Sykelle ja Lukelle osoitettua yhteensä 4 milj. euron määräaikaista lisärahoitusta luontotiedon kansalliseen digitaaliseen infrastruktuuriin vuosille 2026—2027. Rahoituksella Syke ja Luke 1) tutkivat ja ottavat käyttöön uusia, tutkimukseen perustuvia ja kustannustehokkaita luontotyyppi-, ekosysteemi- ja luonnonvaratiedon tuotannon menetelmiä ja tietotuotteita, 2) parantavat tiedon kokonaishallintaa ja automaatiota sekä 3) toteuttavat kansallisen Ympäristön seurannan strategia 2030:n mukaisia yhteistyönmalleja. Uudet menetelmät perustuvat kaukokartoitukseen, molekyylibiologiaan, koneoppimiseen ja mallinnukseen. Tehtävän T&K-työn avulla erittäin monimuotoinen luontotieto saadaan tutkimuksen, päätöksenteon ja käytännön toimijoiden tarvitsemaan muotoon ja nykyistä paremmin saataville. Lisärahoituksella lisätään tuottavuutta sekä yksityisellä että julkisella sektorilla.

Syken toimintamenorahoitukseen tehdyt, valtionhallinnon tuottavuusohjelman toimintamenorahoituksen vähennykset sekä samanaikaiset temaattisesti tarkasti kohdennetut T&K-lisärahoitukset **heikentävät merkittävästi Syken mahdollisuuksiin vastata muihin uusiin tai nouseviin tietotarpeisiin tai vastaanottaa uusia lakisääteisiä tehtäviä**.

Talouspoliittisen ministerivaliokunnan linjaus siitä, ettei uusia tehtäviä rahoiteta, on erittäin vaikea Sykelle. Linjauksen mukaan hallitus sitoutuu siihen, ettei se osoita lainsäädännön kautta tai muutoin uusia tehtäviä kuin siten, että pääsääntöisesti lisätehtävien yhteydessä luovutaan aiemmista tehtävistä tai niiden toteutusta tehostetaan. Arvioiden mukaan Sykelle olisi tulossa lähivuosina useita uusia tehtäviä niin kansallisen kuin EU-sääntelyn seurauksena. Lisäksi esimerkiksi YK:n Euroopan talouskomission alaisen Espoon YVA-yleissopimuksen ja SOVA-pöytäkirjan mukaisten merkittävästi kasvaneiden viranomaistehtävien hoidon varmistaminen Sykessä vaatisi nykyistä suuremmat resurssit.

Momentin 35.01.04 mukainen toimintamenorahoitus kattaa Syken toiminnan kustannuksista nykyisellään noin 38 %, mikä on poikkeuksellisen pieni osuus organisaation kokonaisbudjetista verrattuna muihin suomalaisiin tutkimusorganisaatioihin. Toimintamenorahoituksen pienuus on muodostunut pullonkaulaksi sille, että ulkopuolista rahoitusta voitaisiin hyödyntää vielä lisää Syken tehtävien hoitamiseen, sillä yhteisrahoitteisten hankkeitten omarahoitusosuudet katetaan toimintamenomomentilta. **Tämän vuoksi EU-hankkeille osoitettava vastinraha (Sykelle 1,47 milj. € vuodelle 2026) on Sykelle välttämätön EU:n T&K-määrärahojen kotiuttamisen mahdollistaja.**

Vesiensuojelun tavoitteet ja niiden saavuttaminen

Maa- ja metsätalouden kuormituksella on edelleen merkittävä vaikutus sisä- ja rannikkovesien tilaan. Vesiensuojelun tehostamisohjelman rahoituksella on tehty monia toimia kuormituksen vähentämiseksi ja vesien ekologisen tilan parantamiseksi. Parhaillaan tehdään arviota sisävesien tilasta, joka valmistuu tämän vuoden lopussa.
Myös ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttaminen on linjassa vesienhoidon tavoitteiden kanssa ja vaatii kuormituksen hallintaa jatkossakin. Valuma-alueella ja rannikolla tehtävillä vesienhoidon ja merenhoidon toimenpiteillä voidaan kattaa suuri osa ennallistamistavoitteista, mikäli maa- ja metsätalouden vesiensuojelutoimenpiteet mitoitettaisiin riittäviksi.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Vesienhoidon ja merenhoidon suunnitelmat eivät riitä saavuttamaan vesien hyvää tilaa, ja hallitsemaan vesiä kuormittavaa rehevöitymistä, jos niiden vaikuttavuutta yhteiskunnan muuhun toimintaan ei pystytä parantamaan. Esimerkiksi VTVn raportti (10/2024) suositteli, että maatalouden ympäristötukijärjestelmän ja vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden suunnittelun pitäisi olla yhdenmukaisia ja kohdentaa ja priorisoida toimenpiteet ja siihen saatava tuki valtiontaloudellisesti kustannusvaikuttavasti.

Vesiensuojelutoimien vaikuttavuuden luotettava arviointi perustuu jatkuvaan ja kattavaan vesistöjen tilan seurantaan. Vesiensuojelun toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointia tarvitaan, jotta resurssit voidaan ohjata mahdollisimman kustannustehokkaasti. Ohjauskeinojen, erityisesti tuki- ja rahoitusohjelmien, arvioinnissa tulisi huomioida myös laajemmin yhteiskunnalliset ja valtiontaloudelliset vaikutukset. Vaikuttavuuden todentamiseen ja seurantaan tarvitaan luotettavaa, järjestelmällisesti ja pitkäjänteisesti kerättyä ympäristön tilan seurantatietoa, jonka turvaaminen on valtionhallinnon tehtävä.

Lisäksi seurannan tarve lisääntyy erityisesti erilaisten haitallisten aineiden osalta. Myös tähän seurantaan tulisi saada pysyvä lisärahoitus.

Myös olemassa olevaa ja jatkossa saatavaa tietoa pitäisi pystyä hyödyntämään tehokkaammin ja saamaan se laajasti hyödynnettäväksi päätöksenteossa yhteiskunnan eri tasoilla. Keinoja tämän saavuttamiseen on erityisesti: 1) Eri tietolähteiden yhdistäminen samaan saavutettavaan paikkaan ja mahdollisimman ajantasaisena; 2) järjestelmällisen seurannanjatkuvuuden turvaaminen 3) mallien hyödyntäminen vaikutusarviointien tukena ja mallien ylläpidon ja kehittämisen pitkäjänteinen tukeminen 4) visualisoinnin ja ymmärrettävyyden parantaminen. Tietoja pystytään keräämään ja käsittelemään jatkossa yhä tehokkaammin teknisiä välineiden kuten mallien ja AIn avulla, uusien menetelmiä hyödyntämällä (satelliitit, eDNA, konenäkö, AI), mutta niiden kehittäminen laajasti kaikkien käyttöön vaatii pitkäjänteistä rahoitusta.

Syke katsoo, että vesitietojärjestelmän ja seurantojen kehittämiseen myönnetty lisärahoitus (momentti 35.10.23) vuodelle 2025 oli oikean suuntaista ja oikein ajoitettua. Tietojärjestelmien tukena kaikille saavutettavana tiedon lähteenä toimivat keskeiset vesien- ja merenhoidon verkkosivustot.

Vesienhoidon suunnittelua ja toimeenpanoa tukevat mallit (kuten Syken ylläpitämät valtakunnalliset WFSF_VEMALA ja FICOS) ovat poikkeuksellinen voimavara meillä Suomessa. Parhaimmillaan mallinnus tuottaa hyödyllistä tietoa vaikutuksista ympäristöön ja näin ollen osaltaan vähentää päätöksentekoon ja vaihtoehtoihin liittyvää epävarmuutta. Mallinnus on hyödyllisintä silloin, kun mallinnuksessa tarvittavat lähtöaineistot ovat määrällisesti ja laadullisesti riittäviä. Mallien ja niiden lähtötietojen ylläpitoon ja jatkuvaan parantamiseen, niihin liittyvien epävarmuuksien arviointiin ja vähentämiseen ja mallien käytettävyyden kehittämiseen tulee varata riittävät resurssit ympäristöhallinnossa. Osaamista tarvitaan myös vaihtoehtoisten mallien luotettavuuden puolueettomassa arvioinnissa.

Tietojärjestelmien, verkkosivujen ja erilaisten päätöksentekoa tukevien työkalujen kehittämisen lisäksi tulisi turvata riittävät resurssit laadun varmistamiseen ja järjestelmien ylläpitoon. Syken säästötavoitteet huomioon ottaen Syken tarjoamien vesien- ja merenhoidon asiantuntijapalveluiden, erityisesti valtakunnallisesti tärkeiden tietojärjestelmien, mallien ja verkkosivujen ylläpidon turvaaminen jatkossa on haaste, johon pitäisi löytyä pitkäjänteinen ratkaisu.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Itämeri, rannikkovedet (ml. Saaristomeri)

Syksyllä 2024 EU:lle raportoitu ‘Suomen meriympäristön tila’ (https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/meri/suomen-meriympariston-tila-2024) arvioi, että meriympäristön tila on huolestuttava: Ulappaekosysteemi on kokonaisuudessaan heikossa tilassa sekä Suomen avomeri- että rannikkoalueilla; veden näkösyvyys on heikko, sinileväkukinnot runsastuneet ja a-klorofyllin kesäpitoisuus liian korkea.

Positiivista on kuitenkin, että Suomenlahden rannikolla on näkynyt hienoisia merkkejä rehevöitymistilanteen kohenemisesta. Ravintoverkko on hyvässä tilassa Pohjanlahdella, mutta Pohjois-Itämerellä, Ahvenanmeren-Saaristomeren alueella ja Suomenlahdella eliöyhteisöt ovat heikossa tilassa eikä ravintoverkko ole tasapainossa. Merenpohjan laajojen elinympäristöjen tilaa heikentää valoisassa vyöhykkeessä erityisesti rehevöityminen, Suomenlahden syvillä pohjilla taas hapettomuus ja saastuneet sedimentit.

Maalta tuleva ravinnekuormitus on joillakin alueilla hieman vähentynyt. Meren tilan parantaminen edellyttää aiempaa huomattavasti tiukempia tavoitteita typpi- ja fosforikuormituksen vähentämiseksi. Toimenpiteitä tarvitaan kaikilla toimialoilla, esimerkiksi 1) maatalouden tukimuutoksia edistämään heikkotuottoisten peltojen siirtämistä muuhun käyttöön, 2) ravinnetietovarannon perustamista tukemaan lannoituksen enimmäisrajojen valvontaa ja vesiensuojelutoimien kohdentamista, 3) sanktioita tai kannustimia tukemaan jatkuvapeitteisen metsänhoidon käyttöönottoa turvemailla, 4) laajempaa lupavelvoitetta metsäojitukseen sekä 5) kalankasvatuksen kiertovesilaitosten toimintaedellytysten parantamista. Haasteita aiheuttaa myös vieraslajien leviäminen ja runsastuminen sekä liiallinen vedenalainen melu. Toisaalta ympäristömyrkkyjen ja rantaroskien määrät merialueilla ovat vähentyneet käyttöön otettujen toimenpiteiden seurauksena.

Toimenpiteiden vaikutusten näkyminen merialueen tilassa on hidasta. Valuma-alueella sekä rannikkojokien välittömässä läheisyydessä tehtävää seurantaa tulisi kehittää ja seurannan jatko turvata vaikutusten todentamiseksi myös pidemmällä aikavälillä. Valuma-alueella tehtävää seurantaa tulisi keskittää maatalousvaltaisille osavaluma-alueille sekä lisätä maantieteellistä kattavuutta, seurantatiheyttä ja ottaa käyttöön uusia automatiikkaan perustuvia seurantamenetelmiä. Uusien tulosperusteisten ohjauskeinojen käyttöönotto vaatii myös toimenpiteiden vaikutusten seurannalta luotettavuutta ja kattavuutta.

Pitkäjänteisen seurannan merkitys tulee esiin esimerkiksi siinä, että nyt on vihdoin nähtävissä positiivista signaalia Saaristomeren valuma-alueelta kulkeutuvan fosforikuormituksen laskusuunnasta. Tuoreimman tiedon mukaan laskusuunta on useiden eri menetelmienkin perusteella havaittavissa. Typen kuormitusta ei ole saatu sen sijaan laskemaan ja tämä on myös yksi asia mikä tulisi ratkaista ennen kuin Saaristomeren maatalous saadaan HELCOM hot-spot-listalta pois. Ilmaston lämpeneminen lisää typen mineralisaatiota ja sen vähentämiseksi pitäisikin tehdä paljon nykyistä enemmän. Lantakeskittymien purkaminen on tässäkin avainasemassa.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Hankkeilla tuetaan saaristomeren ja vesienhoidon tavoitteita

Saaristomeren tilan parantamiseen kohdentuvan rahoituksen jatkaminen ja lisääminen sekä sen kohdentaminen ravinteiden kierrätyksen edistämiseen ja muihin merialueen tilaa parantaviin toimiin on tärkeää. Toimenpiteiden, jotka erityisesti vaikuttavat peltojen fosforitilan alentamiseen, kuten tuki lannan siirtämiselle eläinkeskittymistä kasvintuotantoa painottaville alueille tulee jatkaa.

Elokuussa käynnistettiin ympäristöministeriön rahoittama kolmivuotinen hanke Saaristomeren seurannan tehostamiseksi (MONARCH). Hankkeessa toteutetaan kuormituslähteiltä avomerelle ulottuvaa seurantaa havaintolinjojen, satelliittiaineistojen ja jokisuihin asennettavien automaattiasemien avulla. Tavoitteena on mahdollistaa rannikkovesien palautumispotentiaalin sekä ravinnekuormitusta vähentävien toimenpiteiden vaikutuksia maalta merelle -jatkumossa. Hanke tukee kansallista Saaristomeriohjelmaa.

Tulosperusteista rahoitusta kokeillaan Saaristomeren valuma-alueella, jossa sen todentaminen tehdään peltojen P-luvun muutosta seuraamalla. Pilotista puuttuu varsinainen kohdentamistyökalu, vaikka viljelijän kannattaakin tähän tarjota mahdollisimman korkean P-luvun peltoja. Tarjouskilpailuperusteinen toteutus nostaisi kuitenkin kokeilun vaikuttavuutta, jos viljelijä saa korkean P-luvun maista korkeamman korvauksen, jos tavoitteet täyttyvät. Näin päästään menetelmän parempaan kohdentamiseen ja vaikuttavuuteen.

2026 käynnistyy laaja-alainen, vuosina 2026–2033 toteutettava EU-rahoitteinen ACWA LIFE –hanke, jossa Syke on mukana. Hankkeen tavoitteena on tukea vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien toimeenpanoa sekä tietopohjaa parantamalla, tiedon jakamista kehittämällä että toteuttamalla toimenpiteitä ja seuraamalla ja arvioimalla niiden vaikuttavuutta.

Valuma-aluelähtöisen suunnittelun tiekartan toteuttamista tuetaan laajasti. Tavoitteena on esimerkiksi edistää valuma-aluelähtöisen vesienhallinnan siirtämistä osaksi kuntien maankäytön suunnittelua sekä vaikuttaa valuma-aluesuunnittelua edistävien rahoitusohjelmien suunnitteluun. Valuma-aluesuunnittelun tavoitteena on myös edistää vesienhoidon toimenpideohjelmien täytäntöönpanoa vahvistamalla toimenpiteiden toteutukseen tähtäävää suunnittelun tasoa lähempänä valuma-alueiden aktiivisia toimijoita maanomistajat, kuten kunnat, kaupungit ja yksityiset maanomistajat.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet: yksikönjohtaja Anna-Stiina Heiskanen, ryhmäpäällikkö Milla Mäenpää-Engelbredt, ryhmäpäällikkö Pasi Valkama, ryhmäpäällikkö Vivi Fleming, tutkimuspäällikkö Samuli Korpinen, kehittämispäällikkö Sanna-Riikka Saarela, talouspäällikkö Katja Paalanen ja palvelujohtaja Heli Karjalainen.

Jakelu kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi
Kopio kirjaamo@syke.fi

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**